

פרשת חוקת

באר השבת והשביעית

הבאר תופסת מקום נכבד בתולדות התרבות העתיקה. במקביל לכך יש לעיין במעמדה של הבאר במסורות המקראיות. הספורים על חפושי בארות מים, השירות על מציאת המים, המפגשים בסמוך לעינות המים – כל אלה ודומיהם משמשים כנדבכים בפרשת הבאר בעולם המקראי. על גביה של זו קם בנין הגותי מורכב בדבר משמעויותיה הסמליות והרוחניות של הבאר.

הזוהר (פ' וילך רפ"ד ע"ב) הועיד לבאר את תפקיד העדות על סמך הפסוק (בבראשית כ"א ל') בעבור תהיה לי לעדה. ההשלמה הפולקלוריסטית באה ברמיזה במסכת תענית דף ח' ובמפורש בנסוחו של בעל הערוך (עוד חלד) על עדותה המהימנה של הבאר, בפגישה שבין הנערה השקועה בבאר לבין מצילה. (וראה עוד ב"נתיבות עולם", נתיב האמונה פ"א.) מסכת ההגות של בעל שפ"א ביחס למושגי העדות נרקמה מסביב לבטוי הנבואי (בישעי' מ"ג י') "אתם עדי".

בתוך מסכת זו מקום מיוחד לבאר. כך מתפרשים הדברים הרבים שכתב בפרשת תולדות על חפירת הבארות וסתימתן, ובפרשתנו על שירת הבאר. (ראה המשכן בדברי נכדו בעל "בית ישראל" פ' תולדות שנת תשי"ד. כיוצא במהלך הדברים אף אצל בעל "שם משמאל" פ' תולדות תרע"ה ופ' חוקת תרע"ה.)

זיקתה של הבאר לשבת נתפרשה במשנת אבות פ"ה מ"ו במנין הדברים שנבראו בע"ש בין השמשות ואחד מהם – פי הבאר. הדגשת המשנה "פי הבאר" (ראה תוי"ט ו"תפארת ישראל") הביאה כנראה את בעל שפ"א להעמיק ולכתוב:

פי הבאר נברא בע"ש בה"ש, כי הנה שבת סהדותא איקרי, ומתחדש כח פיהן של ישראל בש"ק... כפי מה שמעידין על הבורא ית' כך מתגבר בו כח הפה... לכן בש"ק שמעידין עליו ית' מתחדש כח הפה, ובאמת זה עיקר העדות (כמ"ש כמה פעמים) כי אין כל העדות להגיד בפה, רק האמת עד לעצמו בזה שרואין שכפי מה שאדם עוסק בתורה ותפלה כך מתעלה כח פיו ממדרגה למדרגה. וכמו כן בכלל שנבחרו בני' להעיד על הבורא ית' לכן נמסר להם כח הפה. זה עצמו עדות על הבורא ית"ש. ז"ש אתם עדי, אתם בעצמכם כענין כל רואיהם יכירום (שפ"א במדבר עמ' 144).

מכאן הגיע בעל שפ"א לפרוש מקורי לבטוי "עלי באר ענו לה". "ענו הוא לשון עדות כמו "ענה ביי" (מיכה ו' ג', ושם בת"י, ברש"י, א"ע ורד"ק) (שם עמ' 148). סוגית העדות בשבת היא גדולה ורחבה ואכ"מ. ברם המשותף לשבת בזמן ולשבת הארץ הוא אף יסוד העדות. כך פרש בעל שפ"א את דברי הספרא, "ושבתה הארץ שבת לד' כשם שנאמר בשבת בראשית". "וכמו שבת סהדותא אקרי (זוהר שמות צ'),

שהוא עדות בני" על שברא עולמו בששה ונח בשביעי כן שמיטה – עדות". (שם ויקרא 201, וראה כיוצא בדברים "תורה-תמימה" ויקרא כ"ה אות י"ב).

עדותה של השבת היא "ע"י שמבטלין בני" כל המלאכות ומצפין להנהגה עליונה... על ידיהם מתגלה הקדושה בש"ק ומקבל העולם הנהגה עליונה שלמעלה מן הטבע, לכן כתיב "אתם עדי ואני אל" כמ"ש כמה פעמים, כי עדות זו אינה בפה בלבד, אבל זו עדות אמת כשנתגלה הנהגה שלמעלה מהטבע על ידיהם, ולכן אמרו חז"ל האומר ויכולו בשבת נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית, לפי שע"י עדות זה נתחדש קדושה והנהגה עליונה במעשה בראשית, וכמו-כן בשמיטה הרי נשתנה ממש הטבע לפי שבכל שנה ששית עשת התבואה לשלש שנים" (שם).

יסודה של העדות איננה אמירת פה בלבד, אלא התיחסות לתופעות המיוחדות עליהן באה העדות. שירת הבאר היא עדות על פלאיותה. שירת השבת – אמירת ויכולו – היא עדות על פלא חידושה של הבריאה. שירת הדממה של אדמת השמיטה היא עדות על פלא ברכת התבואה.

מי המנוחות המפכים מבאר שבתה של השביעית בימי המנוחה שבשנת המנוחה, שרים את שירת המרחבים, שירה בלי מיצרים, שירת רחובות, "כי הרחיב ד' לנו ופרינו בארץ". (ראה שפ"א חוקת תרנ"ו).

